

УДК 37.014

**Дарина
Черняк**

Доцент кафедри філософії, політології та українознавства Київського національного університету технологій та дизайну, кандидат соціологічних наук

**Тетяна
Кадлубович**

Доцент кафедри філософії, політології та українознавства Київського національного університету технологій та дизайну, кандидат політичних наук

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА ОСВІТА ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

У статті піднімаються проблеми гуманітаризації сучасної освіти. Зазначається, що в умовах сьогодення для формування ключових компетенцій студентської молоді необхідні зміни форм та методів навчання. Це викликано особливостями сучасної молоді, реформуванням вищої освіти та вимогами інформаційного суспільства. У статті наводиться перелік методів та засобів навчання, які використовуються викладачами одного зі столичних закладів вищої освіти, висвітлюються їхні переваги та недоліки. Підкреслюється необхідність та своєчасність гуманітаризації освіти як елемента формування цілісної картини світу молоді.

Ключові слова: освіта, покоління Z, гуманітаризація, методи навчання.

Наріжним каменем реформування системи вищої освіти України стає необхідність формування конкурентоспроможних висококваліфікованих спеціалістів, здатних легко адаптуватися до умов сьогодення та майбутніх викликів інформаційного суспільства. Ключовою компетенцією, що має бути сформована, стає вміння самостійно вчитися протягом життя.

Змін зазнають форми і методи роботи зі студентами, формати проведення занять, оскільки сучасна молодь — представники нового покоління — “по-

коління Z”, або “цифрового покоління”, охарактеризувати яке намагаються педагоги, науковці та роботодавці, адже саме воно у майбутньому впливатиме на розвиток світу та зміни у ньому.

Представники покоління Z, народжені в епоху цифрових технологій, мають необмежений доступ до інформації та “споживають” її з прискореною швидкістю, прагнуть до інновацій, гіперактивні, нетерплячі, егоцентричні, незалежні, інтравертовані, значну частину часу перебувають у віртуальному світі, знають, чого хочуть, схильні до мультизадачності. Проте водночас, як наголошують спеціалісти, їхній світогляд відрізняється фрагментарністю, іноді — поверховістю, їм притаманне зниження здатності до аналітичного мислення та концентрації уваги, “кліповість” мислення. Врахування цих особливостей змушує педагогів застосовувати нові методи навчання, більшою мірою активні та інтерактивні, оскільки представники покоління Z не толерантні одноманітності та буденності, монотонної, типової, нудної роботи, їх зовсім не приваблює класична форма ведення лекційних та семінарських занять.

Система освіти виступає важливим агентом соціалізації та сприяє “включенню індивіда в суспільство через оснащення його досвідом попередніх поколінь, закріплених у культурі”, цей процес вирішує “проблеми індивіда, допомагаючи йому стати повноправним членом своєї групи, та забезпечує життєдіяльність суспільства і наступництво самої культурної традиції”¹. Під впливом факторів макро- та мікросередовища, що можуть докорінно змінювати ставлення особистості до життя та світу, особистість змушена протягом життя перенавчатися, засвоювати нові ролі, стилі поведінки та взаємодії, знання та інформацію. Події останніх десятиліть — зміна політичних режимів, економічна криза, війни, революції, пандемія — стають випробуванням та травмуючим фактором для багатьох людей. Тому вкрай важливими у таких умовах є стійкі життєві орієнтири, ціннісні орієнтації та переконання, що дозволять зберегти особистісну стійкість і цілісність, здійснювати свідомий вибір та нести відповідальність за прийняті рішення й дії. Це завдання визначено і в Законі України “Про вищу освіту”, що наголошує на “формуванні особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах”². Необхідність адаптації до сучасного світу та нових динамічних умов його розвитку зумовлює появу нових вибіркових дисциплін, що допоможуть молодій людині

¹ Biesta G. Time out: Can education do and be done without time? / G. Biesta // Education and the Political: New Theoretical Articulations [El. resource] / T. Szukdlarek (ed.). — 2013. — S. 223. — URL: https://www.researchgate.net/publication/258689184_Education_and_the_Political_New_Theoretical_Articulations.

² Про вищу освіту : Закон України від 25.09.2020 № 1556-IX [El. ресурс]. — Ст. 26. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

вбудувати життєву стратегію та гармонійні відносини з собою і світом. Зокрема, це курси “Філософія успіху”, “Дизайн власного життя”, “Персональний брендінг”, “Соціалізація та самореалізація особистості”.

Важливу людинотворчу, світоглядну функцію із формування загальнокультурних компетенцій, підвалин цивілізованої особистості відіграє соціально-гуманітарна освіта, особливо знання з філософії. Саме філософія допомагає особистості розмірковувати про те, що відбувається у природі, суспільстві та свідомості людей, знаходити відповіді на вічні питання: який цей світ? що є його основою? кінечний він чи безкінечний, пізнаваний чи непізнаваний? який сенс існування цього світу? яке місце посідає людина у ньому? як вона повинна жити та діяти? Філософія виконує роль інтелектуальної терапії шляхом утвердження позитивного сенсу і мети життя.

Зрозуміло, що дати відповіді на ці та інші питання можливо лише в умовах гуманітаризації сучасної освіти, оскільки “гуманітарні курси покликані синтезувати основні факти і закономірності багатьох наук в єдину систему світоглядних знань молоді, активно і цілеспрямовано впливати на свідомість, вміння молоді оцінювати довкілля та реальну дійсність”³. Тому вивчення процесу гуманітаризації освіти та забезпечення його методами навчання є актуальним для сучасної освіти та науки.

Розгляду цієї проблеми присвячено наукові праці фахівців різних спеціальностей (серед них — В. Астахова, Н. Барановська, О. Вознюк, Г. Воронка, Н. Марусіч, І. Оніщенко, А. Ярошенко, Л. Яценко та багато інших), які вказують на провідні аспекти цієї проблематики, шукають методи впровадження й використання принципів гуманітаризації та гуманізації освіти у навчальний процес. Але всі автори одностайно погоджуються з тим, що викладання гуманітарних дисциплін у закладах вищої освіти потребує кардинального оновлення.

“Освітній процес — це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у закладі вищої освіти (науковій установі) через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості”, — зазначається в Законі України “Про вищу освіту”⁴. “Суспільству майбутнього потрібні люди з актуальними знаннями, гнучкістю

³ Барановська Н.М. Роль гуманітарної освіти у сучасній Україні: нові підходи та перспективи розвитку / Н.М. Барановська // Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні : зб. тез за матеріалами VIII Наук.-техн. конф. наук.-пед. працівників, 26—31 березня 2012 року / Національний університет “Львівська політехніка”, Інститут підприємництва та перспективних технологій. — Львів, 2012. — С. 215—216. — Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/15807/1/97-Baranovska-215-216.pdf>.

⁴ Про вищу освіту : Закон України від 25.09.2020 № 1556-IX [Ел. ресурс]. — Ст. 47. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

і критичністю мислення, творчою ініціативою, високим адаптаційним потенціалом. Не менш важливими будуть такі якості, як висока моральність, особистісна відповідальність, внутрішня свобода, налаштованість на досягнення мети раціональним шляхом коректними засобами”⁵. На перший план всієї освітньої діяльності виходить формування гармонійно розвиненої особистості. Це завдання підпорядковує собі реформування системи освіти, її гуманізацію та гуманітаризацію, її осучаснення з огляду на швидкість зміни інформації тощо. Навчання стає особистісно зорієнтованим, передбачає включеність суб’єктів у процес, вимагає від них активності, творчості, нестандартних підходів, методів передачі та отримання знання. Викладач та студент стають рівноправними учасниками цього процесу, обмінюються інформацією, шукають спільне вирішення проблем, однаково зацікавлені в результаті. Такої моделі поведінки вимагають реалії інформаційного суспільства з його технологіями, плином часу, інформаційним вибухом, особливостями покоління, що навчається. Змінюються система викладання гуманітарних дисциплін, структура курсів, принципи відбору та подання інформації, інструментальна база та методи навчання.

Кожна дисципліна, яка пропонується закладами вищої освіти, робить свій внесок у формування наукової картини світу студента, яка має відображати реальний світ у різних аспектах і різним способом, узагальнювати наявні знання, робити розуміння реального світу цілісним. Міждисциплінарні дослідження феномену “картина світу” дозволяють визначити її як цілісну, осмислену, загальнозначущу знакову систему дійсності, вироблений культурою запас знань, сенсів, імен, знаків, цінностей, за допомогою яких можна будувати моделі реального та ідеального світів, стратегії поведінки, плани та сценарії розвитку. Вона обов’язково включає уявну модель світобудови і місце людини в ній, домінуючі цінності, орієнтації та пріоритети життєдіяльності людини певного часу. “Це не просто зображення навколишнього, а певна своєрідно та цілеспрямовано сконструйована система, ... “другий” світ, побудований людиною спеціально для себе та поставлений нею між собою та реальним світом”, “спрощення, сурогат реальності”⁶. Цілісна картина світу є “основою буття особистості”⁷. Причому в ідеалі кожна “індивідуальна картина світу” виступає складовою частиною картини світу, яка конструюється суспільством, тобто є результатом колективної діяльності членів цього суспільства. “Соціум з часом виробляє певні процедури (технології) передачі основних концептів

⁵ Похило І.Д. Гуманізація освіти як основа розвитку сучасної освіти України [Ел. ресурс] / І.Д. Похило. — Режим доступу: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2008/txt/pohilo.php>.

⁶ Хайдеггер М. Время и бытие: статьи и выступления / Мартин Хайдеггер. — М. : Республіка, 1993. — С. 51.

⁷ Павлова Т.А. Психологические особенности картины мира у студентов высшей школы [Ел. ресурс] / Т.А. Павлова. — Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/psihologicheskie-osobennosti-kartiny-mira-u-studentov-vysshey-shkoly>.

сконструйованої картини світу”⁸. Такими технологіями є, зокрема, технології викладання, методи та методики навчання. Сучасна освіта намагається залучати новітні “інструменти” викладання, щоб урізноманітнити його, привернути увагу до інформаційного наповнення гуманітарного курсу, зацікавити.

Формування цілісної картини світу потребує вироблення у студентів низки вмінь та навичок, а саме: реферувати, виявляти та формулювати проблеми, порівнювати, верифікувати (доводити), проєктувати вирішення проблем, корегувати власну позицію, застосовувати теорію до вирішення практичних завдань, порівнювати світогляди із власним, аналізувати та критикувати теоретичні погляди, концепції, явища та процеси, встановлювати зв’язки між явищами, вести діалог, систематизувати поняття, застосовувати ціннісні критерії, ідентифікувати явища, здійснювати вибір, інтерпретувати, створювати еталони, синтезувати судження, формулювати питання, оцінювати та рефлексувати, вміти знаходити помилки та брати участь у дискусіях. Ці вміння та навички формуються, переважно, при викладанні гуманітарних дисциплін, які вивчають людську особистість і людське суспільство. “Врешті-решт соціогуманітарний цикл навчальних предметів має бути націлений на формування у студентів такої соціальної картини світу, яка б сприяла їхній адаптації до сучасного суспільства”⁹.

Щоб сформувати ці вміння та навички, наблизити здобувача освіти до реалій сучасного життя, під час вивчення гуманітарних дисциплін використовуються традиційні та нетрадиційні методи викладання, інтерактивні та високотехнологічні методи і методики навчання. Так, викладачі кафедри філософії, політології та українознавства Київського національного університету технологій та дизайну, яка забезпечує викладання таких гуманітарних дисциплін, як “Філософія, політологія та соціологія”, “Українська та зарубіжна культура”, “Логіка”, “Філософія успіху” та інші, пропонують у своїй роботі ігрові та інтерактивні технології, створюють навчальні та методичні посібники нового типу, пропонують нові формати проведення занять тощо.

Одним із аспектів гуманітарної освіти є формування у студентів мовної та мовленнєвої культури. Потреба у нових словах, “а значить, і в нових знаннях, ...активізує пізнавальну діяльність, сприяє пошуку незвичних, оригінальних форм її розвитку”, є засобом “синтезу та аналізу змісту навчального матеріалу”, джерелом інформації про структуру предмета вивчення, закономірнос-

⁸ Самаркина И.В. Политическая картина мира: опыт и проблемы концептуализации / И.В. Самаркина // Человек. Общество. Управление. — 2012. — № 1. — С. 54.

⁹ Барановська Н.М. Роль гуманітарної освіти у сучасній Україні: нові підходи та перспективи розвитку / Н.М. Барановська // Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємства та комп’ютерних технологій в Україні : зб. тез за матеріалами VIII Наук.-техн. конф. наук.-пед. працівників, 26—31 березня 2012 року / Національний університет “Львівська політехніка”, Інститут підприємництва та перспективних технологій. — Львів, 2012. — С. 215—216. — Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/15807/1/97-Baranovska-215-216.pdf>.

ті та особливості його застосування¹⁰. Для вирішення цього завдання широко використовуються методи написання синквейнів, хокку, діаманти, каліграми. Всі вони передбачають хороше володіння категоріальним апаратом дисципліни, розуміння студентом предмета й об'єкта вивчення. Щоб створити такий “твір”, студент повинен залучити власну фантазію, “включити” своє бачення проблеми, творчий нетрадиційний підхід до виконання завдання. І, найголовніше, студент повинен розуміти, про що йдеться, “бути в темі”. Такі прийоми вимагають самостійного виконання, оскільки результатом буде завжди неповторний, індивідуальний твір, що відображає не лише знання студента, а і його внутрішній світ, інтереси й захоплення. Звичайно, афоризми, наприклад, про те, що таке філософія, студенти шукають на просторах Інтернету. Але від їхньої наполегливості, ерудованості, зацікавленості буде залежати результат, унікальність виконаної роботи. Це завдання творчого циклу.

Використовуються також завдання, які потребують зіставлення, тлумачення, знаходження відповідності. Тут матеріал надається викладачем, потрібно лише розібратися в ньому та систематизувати. Як правило, такі завдання невеликі за обсягом, а тому дозволяють швидко актуалізувати або перевірити знання великої кількості студентів. На жаль, зміна стандартів щодо можливої кількості студентів у групі зумовлює певні труднощі в організації дискусії, усного опитування значної кількості студентів та впровадженні студентоцентристського, індивідуального підходу. З іншого боку, “групові заняття дають можливість ідентифікувати себе з іншими, група значною мірою полегшує самоаналіз та саморозкриття”¹¹.

Досвід доводить, що нове покоління студентської молоді схильне надавати перевагу завданням, які потребують нестандартних рішень, коли вирішення завдання потребує не лише аналізу, але й візуалізації матеріалу. Так, каліграма є графічним малюнком, який складається в результаті роботи з певним пластом інформації. У каліграму оформлюється, наприклад, матеріал з культури Відродження. І тоді завданням буде: “Записати у вигляді каліграми представників епохи Відродження та їхні твори”. З натхненням створюють студенти й інтелектуальні карти з певних тем. На заняттях з історії філософії, політології, соціології ефективним виявився прийом “Інтелектуальна карта”, або метод гронування, за допомогою якого візуалізується матеріал про філософські та соціально-політичні погляди певного мислителя. Доречним буде також будівництво “Стрічки часу”, яку можна доповнювати та вдосконалюва-

¹⁰ Марусіч Н. Гуманітарна освіта в сучасній Україні [Ел. ресурс] / Н. Марусіч. — Режим доступу: // <https://vseosvita.ua/library/statta-gumanitarna-osvita-v-sucasnij-ukraini-58988.html>.

¹¹ Барановська Л.В. Особистісно орієнтоване навчання і творчий розвиток студентів [Ел. ресурс] / Л.В. Барановська // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. / редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. — 2007. — Вип. 14. — Київ : Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2007. — 484 с. — С. 3—6. — Режим доступу: <https://vspu.edu.ua/faculty/imad/files/z/V-14.pdf>.

ти. На ній відмічаються головні етапи розвитку, наприклад, соціології, вказуються характеристики цих етапів, зазначаються представники та напрями (школи). І тоді студент наочно бачить, до якої епохи належить той чи інший мислитель. Звичайно, роботу над “Стрічкою часу” можна урізноманітнити.

Такі методи, як “Ромашка Блума” та “Дерево передбачень”, допомагають формувати у студентів критичність та аналітичність мислення, власну дослідницьку позицію, розуміння тієї чи іншої проблеми. Освіта має бути не засобом накопичення інформації, а засобом її глибокого розуміння. Не зазубрити та відтворити, а зрозуміти, застосувати, вдосконалити — такою повинна бути мета вивчення певного курсу. Наприклад “Ромашка Блума” допомагає аналізувати інформацію, бачити проблему та ставити різноманітні питання. Відомо, що якщо людина поставила питання, то вона здатна на нього відповісти. Завдання буде полягати у формулюванні питання різних типів (прості, уточнювальні, інтерпретаційні, творчі, оціночні, практичні). У результаті ці питання можна використовувати під час “перехресного опитування”, коли студенти ставлять питання один одному. Метод “Дерево передбачень” дозволяє не лише відтворити певну частину навчального матеріалу, але й поміркувати, що буде, якщо проблему вирішити тим або іншим чином.

Використання методики “Фішбоун” також дозволяє формувати аналітичні навички. Методика представляє собою причинно-наслідкову діаграму до певного тематичного розділу. Впорядкувати таку діаграму потрібно причинами, фактами та висновками.

Широко застосовуються на практиці термінологічні та візуальні диктанти, ділові ігри, моделювання ситуацій тощо. Наприклад: ділова гра “Вибори” під час вивчення теми “Політичні партії та партійні системи”, моделювання ситуації виступу політичного лідера перед електоратом на семінарі з теми “Особистість і політика”. Всі вони мають на меті довести пізнавальний потенціал гуманітарного знання, зацікавити, заохотити, викликати бажання працювати.

Викладачі прагнуть до формування у студентів навичок самоаналізу та рефлексії. З цією метою застосовується метод “Дерево успіху”, що дозволяє студентові самостійно виявити свої успіхи при вивченні певної теми, модулю або курсу в цілому, проаналізувати, який матеріал виявився складним і що заважало результативно навчатися. Використання запропонованих та інших новітніх методик привчає студентів самостійно мислити, аналізувати, бути активними та творчими, вільними у висловлюванні власних поглядів та критичними у ситуаціях вибору.

Взагалі, сучасні студенти відчують себе ерудованими, прогресивними та професійними. Вони цінують своє вміння здобувати інформацію “тут і зараз”, шукати її та використовувати. Вони впевнені у власних силах, мають високу самооцінку, а тому із задоволенням складають тестові та контрольні завдання, беруть участь у проведенні комбінованих лекцій, коли мають змогу викласти частину лекційного матеріалу по-своєму. Звичайно, проведення таких

лекцій вимагає ретельної підготовки та копіткої спільної роботи викладача та студента.

Високі вимоги висуває гуманітаризація освіти і до самих викладачів. Важливо, щоб кожен з них критично ставився до якості викладання свого курсу, вміло балансує між популізмом та ідеалізмом в освіті¹², що однаково шкідливо. Популізм передбачає “спрощення до одномірності”, вузький підхід до викладення матеріалу, ідеалізм — занадто широкий погляд на предмет, перевантаження його очікуваннями, дистанціювання від повсякденної практики.

Перед педагогами постає завдання зробити заняття максимально цікавими, емоційно насиченими, візуалізованими, інтерактивними і водночас змістовними, орієнтованими на практику. Проте самі педагоги та науковці наголошують, що новітні ігрові методики теж треба використовувати дозовано, оскільки ще Гегель писав: “...справжнім збоченням слід вважати педагогіку, яка серйозно хотіла б запропонувати дітям під видом гри та яка висуває до вихователів вимогу, щоб вони спустились до рівня дитячого розуміння своїх учнів, замість того, щоб підняти до серйозності справи...”¹³.

В освітньому процесі сьогодні активно використовуються нові формати проведення занять, зокрема: “акваріум”, Реча Куча, неконференції, World Cafe, флешмоб, фотосушка, виставки творчих робіт, екскурсії, технологія відкритого простору, брейншторм, науковий слем, форум, тренінги, майстер-класи та ін. Ці формати роботи дозволяють одночасно залучити велику аудиторію слухачів до активної праці, генерувати ідеї, проявляти креативність під час обговорення та вирішення складних питань. Тим більше, що всі ці формати активно використовуються бізнес-структурами. І досвід роботи з ними стане в нагоді студентам у майбутній професійній діяльності.

Нові економічні реалії потребують активної співпраці освіти, науки та бізнесу. І таке співробітництво має бути взаємовигідним та сприяти у підсумку розвитку країни. Світ не залишається незмінним: ще кілька десятиліть тому людство не уявляло існування Інтернету, електронної пошти, айфонів, айпадів та інших пристроїв. Зрозуміло, що надалі будуть з’являтися новітні техніка та технології, якими потрібно буде вміти користуватися. А отже, світ буде потребувати креативності, формування та втілення нових ідей. Варто прагнути, аби студенти в сучасних реаліях не просто були здатні генерувати нові ідеї, а вміли втілювати їх у життя, монетизувати. Бажання об’єднати талановиту, креативну молодь зумовлює появу стартап-шкіл, проведення конкурсів стартапів, що сьогодні стають потужним трендом сучасного інформаційного

¹² Biesta G. Time out: Can education do and be done without time? / G. Biesta // Education and the Political: New Theoretical Articulations [El. resource] / T. Szukdlarek (ed.). — 2013. — URL: https://www.researchgate.net/publication/258689184_Education_and_the_Political_New_Theoretical_Articulations.

¹³ Гегель Г. Энциклопедия философских наук / Г. Гегель. — Т. 3: Философия духа / отв. ред. Е.П. Ситковский ; ред. колл.: Б.М. Кедров и др. — М. : Мысль, 1977. — С. 86.

суспільства та економіки. Створення стартапів активізує пошукову діяльність студентів, спонукає їх до саморозвитку, робить успішними. Так, у рамках конкурсу стартапів, що проводився в Київському національному університеті технологій та дизайну, викладачі кафедри спільно зі студентами підготували стартапи “З Україною у серці” та “Сучасний гуманітарний простір”.

На думку дослідників, “окремим напрямком досліджень проблеми гуманітарної освіти є системний аналіз підручників і посібників із гуманітарних дисциплін”, які часто послуговуються “застарілими ідеологемами, віджилими стереотипами, недоречностями, фактологічною суперечливістю, описовістю й декларативністю”¹⁴. Педагогічний колектив кафедри також вважає, що сучасна освіта має бути забезпечена сучасними підручниками. Тому викладачі кафедри підготували посібники “Вступ до філософії. Візуалізація понять”, “Філософія, політологія, соціологія. Практикум для самостійної роботи студентів”, словники-довідники з історії філософії, які, на їхню думку, відповідають сучасним вимогам та враховують психологічні характеристики покоління Z. Матеріал у посібниках структуровано, залучено велику кількість інформації ілюстративного та візуального характеру, є матеріали, які забезпечують включення суб’єкта в навчальну діяльність та передбачають активну участь студентів у засвоєнні інформації (тобто не просто прочитати, а самостійно сформулювати визначення поняття із запропонованих частин, знайти відповідність, розташувати у певному порядку). Такі завдання роблять підручники цікавими та викликають у студента бажання мислити, працювати й докласти зусиль.

Незважаючи на те, що саме гуманітарні науки виступають основою для формування морально-етичних якостей особистості, загальнолюдських, національно орієнтованих цінностей, котрі є орієнтиром у формуванні гармонійно розвиненої особистості, від знань, рівня розвитку та моральної позиції якої залежатиме сучасний соціальний прогрес та майбутнє країни, гостро постає проблема, що турбує викладачів, особливо в технічних закладах вищої освіти, а саме: зменшення кількості годин на вивчення гуманітарних дисциплін, зокрема філософії, політології та соціології, ставлення до них як до другорядних, навіть непотрібних.

Підсумовуючи, можна сказати, що від розвитку гуманітарної освіти залежить характер і світогляд наступних поколінь, оскільки гуманітарні дисципліни є “засобом залучення молоді до духовних цінностей цивілізаційного рівня”¹⁵. А тому процеси гуманізації та гуманітаризації освіти мають не лише декларуватися, а й утілюватися в системі освіти, поступово вирішуючи проблеми розширення інформаційного змісту гуманітарних дисциплін у професійній підготовці, формування основ гуманістичного світогляду, розвиток гармонійно розвинутої особистості.

¹⁴ Марусіч Н. Гуманітарна освіта в сучасній Україні [Ел. ресурс] / Н. Марусіч. — Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/statta-gumanitarna-osvita-v-sucasnij-ukraini-58988.html>.

¹⁵ Там само.

Список використаних джерел:

1. Барановська Л.В. Особистісно зорієнтоване навчання і творчий розвиток студентів [Ел. ресурс] / Л.В. Барановська // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. / редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. — 2007. — Вип. 14. — Київ : Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2007. — 484 с. — С. 3—6. — Режим доступу: <https://vspu.edu.ua/faculty/imad/files/z/V-14.pdf>.
2. Барановська Н.М. Роль гуманітарної освіти у сучасній Україні: нові підходи та перспективи розвитку / Н.М. Барановська // Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні : зб. тез за матеріалами VIII Наук.-техн. конф. наук.-пед. працівників, 26—31 березня 2012 року / Національний університет “Львівська політехніка”, Інститут підприємництва та перспективних технологій. — Львів, 2012. — С. 215—216. — Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/15807/1/97-Baranovska-215-216.pdf>.
3. Гегель Г. Энциклопедия философских наук / Г. Гегель. — Т. 3: Философия духа / отв. ред. Е.П. Ситковский ; ред. колл.: Б.М. Кедров и др. — М. : Мысль, 1977. — 471 с.
4. Про вищу освіту : Закон України від 25.09.2020 № 1556-IX [Ел. ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
5. Марусіч Н. Гуманітарна освіта в сучасній Україні [Ел. ресурс] / Н. Марусіч. — Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/statta-gumanitarna-osvita-v-sucasnij-ukraini-58988.html>.
6. Павлова Т.А. Психологические особенности картины мира у студентов высшей школы [Ел. ресурс] / Т.А. Павлова. — Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/psihologicheskie-osobennosti-kartiny-mira-u-studentov-vysshey-shkoly>.
7. Похило І.Д. Гуманізація освіти як основа розвитку сучасної освіти України [Ел. ресурс] / І.Д. Похило. — Режим доступу: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2008/txt/pohilo.php>.
8. Самаркина И.В. Политическая картина мира: опыт и проблемы концептуализации / И.В. Самаркина // Человек. Общество. Управление. — 2012. — № 1. — С. 49—59.
9. Хайдеггер М. Время и бытие: статьи и выступления / Мартин Хайдеггер. — М. : Республика, 1993. — 447 с.
10. Шестопад Е.Б. Политическая психологи : учебник / Е.Б. Шестопад. — 2-е изд., перераб. и доп. — М., 2007. — 427 с.
11. Biesta G. Time out: Can education do and be done without time? / G. Biesta // Education and the Political: New Theoretical Articulations [El. resource] / T. Szukdlarek (ed.). — 2013. — URL: https://www.researchgate.net/publication/258689184_Education_and_the_Political_New_Theoretical_Articulations.

Надійшла до редакції 04.01.2121

Daryna Cherniak, Tetiana Kadlubovych. Socio-Humanities Education and Challenges of Today

The article raises the problems of modern education humanisation. We noted that in today's conditions for the formation of student youth key competencies it is necessary to change the teaching forms and methods. This is due to the peculiarities of modern youth, higher education reform and the requirements of the information society. The article presents the experience of using active and interactive teaching methods in the learning process, highlights their advantages and disadvantages. The necessity and timeliness of humanization of education as a forming element of a holistic picture of the world of youth is noted.

Key words: education, generation Z, humanization, teaching methods.